

**ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASÍ JOQARÍ HÁM ORTA
ARNAWLÍ BILIMLENDIRIW MINISTRLIGI**

**ÁJINIYAZ ATÍNDAGÍ NÓKIS MÁMLEKETLIK
PEDAGOGIKALÍQ INSTITUTÍ**

ILIM hám JÁMIYET

Ilimiy-metodikahq jurnal

**Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat
pedagogika instituti**

FAN va JAMIYAT

Ilmiy-uslubiy jurnal

**Нукусский государственный педагогический
институт имени Ажинияза**

НАУКА и ОБЩЕСТВО

Научно-методический журнал

**Nukus State Pedagogical Institute
named after Ajiniyaz**

SCIENCE and SOCIETY

Scientific-methodical journal

**№2
2018**

**Shólkemlestiriwshi: Ájiniyaz atındaǵı Nókis
mámleketlik pedagogikalıq instituti hám jurnal redakciyası**

Basılıw ushın juwaph redaktor:
K.Allambergenov - filologiya ilimleriniń doktori, professor

REDKOLLEGIYA AǴZALARI

Abdinazimov Sh. — filologiya ilimleriniń doktori, professor
Abdullaeva Ya. — tariyx ilimleriniń doktori
Allamuratov B. — biologiya ilimleriniń doktori, professor
Alewov U. — pedagogika ilimleriniń doktori, professor
Ayimbetov M. — filologiya ilimleriniń doktori
Ayimbetov N. — ÓZRIA akademigi, ekonomika ilimleriniń doktori, professor
Bazarbaev J. — ÓZRIA akademigi, filosofiya ilimleriniń doktori, professor
Dawletnuratov B. — fizika-matematika ilimleriniń doktori
Xamidov X. - ÓZRIA akademigi, filologiya ilimleriniń doktori, professor
Xojaniyazov E. — filologiya ilimleriniń kandidati, docent
Ísmaylov Q. — fizika-matematika ilimleriniń doktori, professor
Jalelov M. — fizika-matematika ilimleriniń kandidati
Járimbetov Q. — filologiya ilimleriniń doktori, professor
Jumanov M. — biologiya ilimleriniń doktori
Jumamuratov A. — awıl xojalığı ilimleriniń doktori
Kamalov A. — fizika-matematika ilimleriniń doktori
Qayıpbergenov B. — texnika ilimleriniń doktori

Qayıpbergenov A. — texnika ilimleriniń doktori
Qodirov Q. — filologiya ilimleriniń kandidati, docent
Qochanov B. — tariyx ilimleriniń doktori, professor
Qochanov Q. — filologiya ilimleriniń kandidati, professor
Qudaybergenov K. — fizika-matematika ilimleriniń doktori
Quramboev K. — filologiya ilimleriniń doktori, professor
Mambetullaev M. — tariyx ilimleriniń doktori
Mambetullaeva S. — biologiya ilimleriniń doktori
Matchanov A. — biologiya ilimleriniń doktori, professor
Matchanov S. — pedagogika ilimleriniń doktori, professor
Fazilov A. — pedagogika ilimleriniń kandidati, docent
Paxratdinov Á. — filologiya ilimleriniń doktori, professor
Saribaev M. — tariyx ilimleriniń doktori
Tagaev M. — texnika ilimleriniń doktori
Umarov E. — geografiya ilimleriniń doktori
Utebaev T. - pedagogika ilimleriniń doktori
Yavidov B. — fizika-matematika ilimleriniń doktori

Juwaph xatker: D.Dogarova

**Korrekturani qarap shıqqan: Z.Xodjekeeva,
A.Qosbergenova**

**Redaktorlar: f.l.k. E.Xojaniyazov, R.Rzaeva.
Kompyuterde baspaǵa tayarlaǵan: N.Allamuratova**

**Qaraqalpaqstan Respublikası Baspasóz
hám xabar agentligi tárepinen
dizimge alınıp, 2007-jılı 14-fevralda
01-043-sanlı guwahıq berilgen.**

**Ózbekstan Respublikası Joqarı Attestaciya
Komissiyası kollegiyasınıń 2013-jılı 30-
dekabrdeǵı 201/3-sanlı qararı menen
filologiya (qaraqalpaq tili, qaraqalpaq
ádebiyatı), pedagogika hám psixologiya
pánleri boyınsha ilim doktori dárejesin alıw
ushın maqalalar járiyalanıwı tiyis bolǵan
ilimiy jurnallar dizimine kirgizilgen.**

мумкин.

So'rovnoma yordamida olingan ma'lumotlar fakultetlar, kafedralar va guruhlar kesimida alohida o'rganildi, tahlil qilindi va murabbiylarga yetkazib berildi. Har bir murabbiy natijalar asosida o'z guruhi uchun individual tarbiyaviy tadbirlar rejasini tuzdi. Anketa anonim tarzda o'tkazilganligi natijalarning ob'ektivligi ta'minlaydi.

Xulosa qilib aytganda, yuqorida tavsiflangan so'rovnoma qator vazifalarni yechish imkonini beradi:

- Mazkur so'rovnoma talabalarning ma'naviy

qiyofasini, xulqi og'ish holatlariga bo'lgan munosabati, talabalarning ijtimoiy psixologik muammolari yechimi haqidagi tasavvurlarini o'rganish vositasi sifatida xizmat qiladi.

- Guruh murabbiylari va rahbariyatga tarbiyaviy ishlar rejasini tuzishda, tadbirlarni saralashda maqsadli va asosli yondashish imkonini beradi.

- Universitetimizda Xotin-qizlar ko'mitasi, "Kamolot" Yo'N, ijtimoiy-psixologik markaz va monitoring bo'limlarini hamkorlikda tizimli faoliyat yuritishida asos vazifasini bajaradi.

Adabiyotlar

1. Oliy o'quv yurtidagi tarbiyaviy ishlarga psixologik yondashuvlar. // Xodiev B.Yu., Boltaboev M.R., Xoshimova M.K., Akramova F.A., Ergasheva D.D. -Toshkent: 2008. - 16-b
2. Xaydarov F.L., Xalilova N.L. Umumiy psixologiya. Darsiik.- Toshkent: Fan va texnologiyalar Markazining bosmaxonasi. 2010, 56-b.
3. Королёв В.В. Психические отклонения в подростков-правонарушителей. – Москва: ВЛАДОС-ПРЕСС, 1992. -С. 69.
4. Komilova N.F. Xulqi og'ishgan bolalar psixologiyasi. O'quv qo'llanma. -Toshkent : RBIMM, 2008, 176-b.

Ushbu maqolada talaba yoshlarda deviant xulq to'g'risidagi tasavvurlarni o'rganishning o'ziga xos xususiyatlari ochib berilgan.

REZYUME

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются частные особенности воображения в девиантном поведении у студентов.

SUMMARY

The article is devoted to the study of particular qualities in researching imagination in the deviant behavior of students.

БАСЛАҒЫШ КЛАССЛАРДА ОҚЫҒЫШЛАРДЫҢ СӨЙЛЕҰ ТИЛИН ӨСИРІҰДИҢ МЕТОД ХӘМ УСЫЛЛАРЫ

Г.Х.Жумашева – педагогика илимлериниң кандидаты

Әжинияз атындағы Нөкис мәмлекетлик педагогикалық институты

Таянч сўзлар: болаларнинг муомаласини шакллантириш, иккинчи тил сифатида ўрганишнинг назарий ва услубий асоси, ўқитиш методи, илимий-техник прогресс.

Ключевые слова: формирование навыков общения детей, теоретические и методические основы обучения второму языку, учебный метод, научно-технический прогресс.

Key words: formation of children skills of communication, development of theoretical and methodical bases of teaching the second language, method, scientific-technical progress.

Тәлим-тәрбияның сапасы хәм нәтийжеси көбинше педагогикалық технологияны дурыс танлаўға, оқытыў методларын хәм усылларын шебер қолланыўға байланыслы болады.

Метод грек тилинен келип шыққан болып, ол жол, усыл, әдиси деген мәнисти билдиреди. Солай етип, метод адамлардың билиў хәм әмелий хызметиниң жолы, әдиси, усылы деген мәнисти аңлатады. Адамлардың хызмет түри қандай болса соған сай методы болады.

Муғаллимлердиң билим бериўдеги хәм оқығышылардың билим, еплилик, көнликпелерди ийслеўдеги, олардың көзқарасларын қәлиплестириўге, уқыптылықларын раўажландырыўға қаратылған биргеликтеги хызметлериниң усылларының жыйындысына оқытыў методы деп аталады.

Оқытыў методынан басқа оқытыў усылы, әдиси деген түсиникте қолланылады. Оқытыў методы кең түсиник, оқытыў усылы тар түсиник. Хәр бир оқытыў методы бир неше элементлерден қуралады. Оқытыў методының усы элементлерин оқытыў усыллары деп атайды.

Оқытыў методының қурылысына киретуғын хәм оқыў материалын өзлестириўге жәрдем беретуғын, тәрбияшы менен баланың ис-хәрәкетине оқытыў усылы деп айтылады.

Муғаллим оқығышылардың ана тилинде сөйлеў еркин хәм анық раўажландырыўда оқытыў методын қолланып қарақалпақ тилин балаларға жақсы түсиндиреди, көрсетпели қуралларды көрсетип, хәр қыйлы ойындардан пайдаланып билимди жеткереди. Оқығышы оқытыў методлары арқалы муғаллимниң түсиндиргенин тыңлайды, бақлайды хәм ойлайды, айтып береди. Муғаллимниң хызмети, оқытыў методларын қолланып қарақалпақ тилин үйретуў арқалы оқығышылардың сөйлеў тилин раўажландырыў,

оқығышының хызмети оқытыў методлары арқалы билим алыў.

Оқытыў методы илим методы менен тығыз байланыста алып барылады. Баслағыш класста хәр бир илимниң тийкары сабақ түрлери (тил өсириў, математика, қоршаған орталық пенен таныстырыў хәм т.б.) үйрениледи. Илим хәм оқыў пәни өзлериниң айрықша методларына ийе. Мысалы, тил илиминде тил кубылысларын бақлаў, салыстырыў, улыўмаластырыў, тәбият илимлеринде бақлаў, эксперимент, улыўмаластырыў методлары қолланылады. Айырым жағдайларда илимий метод оқыў предметиниң мазмунына хәм оны үйренуў методларына да бирдей байланыслы болады.

Илимий-техникалық прогресс хәм базар қатнасы тийкарында пайда болған мийнет базары, бәсекели орталық оқығышылардың сөйлеў тилин раўажландырыўға, қарақалпақ тилинде сөйлеў көнликпелерин қәлиплестириўдин метод хәм усылларын ислеп шығыў, балаларды қарақалпақ халқының руўхый байлықларына тартып, оның тарийхына, мәдениатына сүйиспеншилик сезимлерин оятыў талаптарын қоймақта. Бул әдиўли ўазыйпаларды жемисли турмысқа ендириў мәлим дәрежеде тәлим-тәрбия барысында қолланылатуғын педагогикалық технологиялар менен оқытыў методларына байланыслы болады.

Усы көзқарастан хәзирги дәуирде оқытыў методларына мына талаптар қойылады:

Оқытыў методлары миллий тәрбия мақсетине муўапық билимли, жоқары адамгершиликли, өз халқының, ўатанының хақыйқый пидәйи перзенти болыўы тийис.

Мәмлекетлик билимлендириў талаптары хәм оқыў бағдарлама талаптары тийкарында оқығышылардың билим, еплилик, көнликпелер жыйындысын өзлестириўин тәмийинлеўи керек.

Сабақ, оқыу хэм билим мазмуну арасындағы байланысты, муғаллим менен оқыушылардың биргеликтеги тең хуқықлы, еркин хэм дөретиушилик, демократиялық түрдеги қарым-қатнасын бекемлеуи лазым.

Оқыушыларды қарақалпақ тилин үйрениуге, сөйлеу тилин раўажландыруға ғана емес, ал билимди өз бетинше ийслеуге үйретиуге, орынлаушы емес дөретиуши шахсты тәрбиялауға қаратылған болыуы зәрүр.

Оқыушылардың оқытуу барысының бас субъекти хэм объекти болыуын тәмийинлеу дәркар.

Оқыушыларда өз бетиншелikti, жеделликти, өз бетинше еркин пикирлеуди, дөретиушилик ойлауды, дөретиушилик пенен мийнет ислеуди раўажландырууы тийис.

Жаңа педагогикалық технологияларды қоллаудын педагогикалық жаңалықларды ойлап табуудың, новаторлық тәжірибелерди жаратуудың педагогикалық «күреги» болыуы керек.

Компьютер технологияларынан пайдалануу жолы менен оқытуудан дөретиушилик пенен үйрениуге, есте сақлауға, ойлауға, сезимге хэм әмелий хызметке негизленген билим беріуди тәмийинлеуи лазым.

Оқытуу методлары сабақтың, теманың, оқыушылардың жас, жеке хэм психологиялық өзгешеликтерине сай, сабақтың қай жерде өткерилетуғынын есапка алған халда таңланыуы хэм қолланыуы тийис.

Оқытуу методларын түрлерге бөлу хакқында да дидактикада бирдей пикир жоқ. Мысалы, рус педагоглары С.И.Перовский, Е.Я.Голант оқытуу методларын билим дегегине қарай аўызекки, көрсетпели хэм әмелий деп үш түрге бөледи. М.А.Данилов, Б.П.Есипов оқытуу методларын дидактикалық тийкарғы ұзыппаларға байланыслы: билимди ийелеу, еплилик хэм көнликпелерди қәлипестиріу, өзлестирген билимди қоллау, билим, еплилик көнликпелерди бекемлеу хэм тексеріу методлары деп бөледи.

Оқыушылардың оқыу хызметиниң характерин тийкарланып М.Н.Скаткин, И.Н.Лернер оқытуу методларын түсиндирип-көрсетиу, репродуктивлик, машқалалы баян етиу, билимди ізлеп таптыруу (эвристикалық) хэм изертлеу түрлерине бөлгенди макул деп есаплайды.

Оқытуу барысында аўызекки оқытуу методлары тийкарынан оқыушыларды теориялық билимлер менен қураландыруу мақсетинде қолланылады. Сондай-ақ оннан еплилик хэм билим, укып, көнликпелерди пайда етиуде, анықлауда, бекемлеу хэм тексеріуде пайдаланылады.

Оқыу материалын қысқа, образлы, жанлы хэм тәсирли баян етиуге әнгиме методы делинеди. Әнгимениң нәтижеси қобинше тәрбияшының дилуарлығы, сөзиниң түсиникли, тәсирли, анық хэм мазмунлы болыуына байланыслы.

Гүррин методы аўызекки оқытуу методынның негизги түрлеринен бири болып, баслауыш класстарда оқыушылардың сөйлеу тилин өсириуде көп қолланылатуғын метод болыуы менен бирге муғаллимлер тәжірибесинде жақсы нәтижелер берди. Оны сорау-жууап методы деп те атайды. Мектепте қобинше оқыу материалын үйретиу сорау беріу хэм жууап алыу усылында алып барылады. Гүррин методы менен өтилетуғын материаллар оқыушыларға мәлим дәрежеде таныс болыуы керек, себеби таныс емес материалды гүрринлесіу методы менен үйретиу болмайды, берилген сорауларға балалар жууап қайтара алмайды. Гүрринлесіу методы оқыушыларға билим беріуде, бурынғы материалларды еске түсириу, тексеріу, тәкирарлау, бекемлеу, жууақлау, улыу маластыруу, бахалау хэм билимлерди әмелде қолланыуға үйретиуде кең қолланылады. Тәжірибелі муғаллимлер гүрринди эвристикалық сыпатта өткерип билимди оқыушылардың өзлерине таптыра-

ды, оның ушын хэммеге бирдей сораулар қояды, жеке жууап алады, басқалары да оны толтырады, соң бала ямаса муғаллим жууақлайды.

Әнгиме, гүррин методы менен үйретиуи қыйын материаллар түсиндириу методы менен үйретиледи. Түсиндириуде қағыйдалар, режелер, нызамлар, принциптер хэм теоремаларды үйретиу дәлиллеу характеринде жүргизиледи. Түсиндириу оқыушылардың бақлауы, муғаллимниң оқыушыларға, оқыушылардың муғаллимге сорауы хэм жууабы тақылетинде шөлкемлестириледи.

Аўызекки оқытуу методлары қандай мақсетте қолланылса көрсетпели оқытуу методлары да сондай мақсетте қолланылады.

Баслауыш класста бақлау методы зат хэм кубылыстарды тәбийий хэм жасалма, тәжірибесіз жағдайында бақлау түринде қолланылады. Бақлау қысқа хэм узақ мүддетли болады. Қысқа ўақыт бақлауға суудың пууға айлануын, тәбият кубылысын бақлау жатады. Узақ мүддетли бақлауға тәбият мөүсимлерин, өсимликлердин өсиуин, хайуанлардың турмыс кеширіуин бақлау киреди.

Бақлау методы жаңа материалды үйрениуде, эксперименттер өткергенде, мийнет процессинде, өтилгенлерди тәкирарлау хэм бекемлеуде көбирек қолланылады.

Демонстрация сөзи латынша «демонстрацио» деген сөзден келип шыққан, бизинше көрсетиу деген мәнисти аңлатады. Дидактикада зат, кубылыс, процесси көрсетиу арқалы билим беріуде демонстрация методы делинеди. Тәжірибесіз, зат, кубылыс, процесс хэм кинофильм, телефильмди көрсетиуде сөз бенен анықлық киритиледи, дәлиллеу менен түсиндириуге ерисиледи, оқыушылардың бақлау укыпшылығы раўажланады.

Демонстрация методынның нәтижелі қолланылыуы муғаллимниң көрсетилетуғын объектти дурыс таңлауына, көрсетиу усылларына, көрсетиуди өзиниң сөзи менен муўапықластырып шебер алып барыуына байланыслы болады.

Зат, кубылыс, процесс, тәжірибесіз үйрениу объект болып олардың түри-түси, қәсийеттери хакқында оқыушылар бақлау жолы менен анық билим алса, көрсетилетуғын объект, бурынғы тәжірибелер менен байланыстырып, зат хэм кубылыстарды сөз бенен түсиндириудиң хакыйкый басламасы хэм дәлийли болса, демонстрация методын қоллағанда ғана өз мақсетине ериседи. Муғаллим зат хэм кубылыс, процесс хэм тәжірибесіз көрсетиу менен биргеликте оқыушыларға үйренилип атырған объекттиң, бас белгисин, қәсийетин үйрениуге байланыслы сораулар береди хэм оларға жууаптар таптырады.

Кейинги жыллары сабақта диафильм, кинофильм, видеомагнитофон хэм телевидениден пайдаланыуға үлкен итибар берилмекте. Кинофильм, мультфильм көрсетиу жәрдемінде тәбийий түринде үйренилиуи қыйын материалларды аңсат, кубылысты бөлеклерге бөлип, оларды тез хэм бекем үйренеди. Ол оқыушыларда билимге қызығуыды оятуға хэм оны терең өзлестиріуге жәрдем береди. Демонстрация жаңа теманы өтиуде тәкирарлау, билимди бекемлеу хэм әмелде қолланыуда үйретиледи.

Иллюстрация латынның «иллюстрацио» сөзинен келип шыққан болып текстти түсиндириуи, талқылаушы, толықтырушы, көрсетиуи мәнисинде қолланылады. Көрсетиуи, сүүретлеуи қураулар түрине китаптағы иллюстрациялар, плакат, карта, сүүрет, картина, схема, диаграмма, кесте, сызылма хэм басқалар киреди. Олардан пайдаланып сабақ өтиуге иллюстрация методы деп жүргизиледи. Иллюстрация методын пайдаланып сабақ өтиу оқыушылардың материалды аңсат хэм бекем өзлестиріуине

тийкар дүзеди, түсиник, қыял хэм ойлаўды, сөйлеў тилин раўажландырады. Оқыўға қызығыўды, билим алыўға унамлы қатнасықты қәлиплестиреди, кенислик хэм санлы қатнаслар жөниңде түсиникти байытады, эстетикалық тәрбияның айрықша куралы болып хызмет етеди.

Әмелий оқытыў методлары оқыўшыларда жана еплилик, билим хэм көнликпелерди пайда етиў, бурынғыларын бекемлеў, теориялық билимлерди әмелде қолланыў ушын хызмет етеди. Билимлерди хәр тәреплеме терең, тыянақлы хэм саналы өзлестиреўге жәрдем береді.

Шынығыў методы оқыўшылардың сөйлеў тилин раўажландырыўда билимлерди бекемлеў хэм әмелде қоллаў, еплилик хэм көнликпелерди қәлиплестириў мақсетинде қолланылады. Белгили бир хәркетти өзлестириў хэм жетилистириў мақсетинде жобалы түрде тәкирар орынлаўға шынығыў методы деп аталады. Шынығыўдың сапалы хэм нәтийжели болыўы теориялық билимлерди саналы өзлестириўге, әпиўайыдан курамалыға қарай өткерилиўине, белгили ўақытта тәкирарланыўына байланыссы. Қарақалпақ тилинде дурыс сөйлеў көнликпелерин қәлиплестириўде грамматикалық қағыйдаларды үйретиўге байланыссы шынығыўлар.

Оқыўшыларға теманы, оқыў материалының логикалық мазмунын жекеден улыўмалаўға, улыўмадан жекеге қарай ашып, жуўмақ шығарып үйретиўде индуктив хэм дедуктив оқытыў методларының орнын хеш бир оқытыў методы баса алмайды.

Индуктив оқытыў методы менен оқыў материалын өткенде мысалларда, фактлерди таллаў, тәжирийбелерде көрсетиў, шынығыўларды орынлаў, машқалалы сораўларға жуўап табыў аркалы оқыўшы-

лар ойлап табыўға, сөйлемелер курап түсиник беріўге, сөздің мәнисин ашыўға хэм жуўмақ шығарыўға тийкар салады. Буның нәтийжесинде оқыўшылар жеке мысалларды, фактлерди өзлестиреди, оларды өз бетинше таллап, салыстырып улыўмластырыўға хэм жуўмақ шығарыўға үйретеди. Дедуктив оқытыў методы оқыўшыларда абстракт ойлаўды раўажландырыўға, оқыў материалын тезирек өтиўге ўақытты үнемлеўге жәрдем береді.

«Интерактив» сөзи англичан тилинен келип шыққан «интер» биргеликте, «аст» хәркет етиў деген мәнисти аңлатады. Интерактив – биргеликте хәркет етиў етиў мәнисинде қолланылады.

Солай етип интерактив оқытыў методы оқыўшылардың сөйлеў тилин өсириўде диалогиялық характерде алып барылады, мугаллим - оқыўшы, оқыўшы-мугаллим, оқыўшы-компьютер менен қарым-қатнасыққа түседі. Интерактив оқытыў – билиў хызметин шөлкестиреўдин айрықша түри. Онда оқыўшының өзлигин хәр тәреплеме жүзеге шығарыў ушын барлық жағдайлар жаратылады. Барлық оқыўшылар билиў процесине қатнастырылады, билгени хэм ойлаған ойы ҳаққында өзинин пикирин айтыў мүмкиншилигине ийе болады. Оқыў материалын өзлестириўге хәр бир оқыўшы жеке ўлес қосады, алған билими ҳаққында жолдаслары менен ортақласады. Билиў процесин хәк нийетлилик хэм бир-биреўди қоллап - қуўатлаў түринде шөлкестиреўди. Бунда оқыўшылар жана билимди тез өзлестирип алады, билиў искерлиги жетилистириледі, биргеликте ислесиў қәлиплеседи. Интерактив оқытыў бес элементтен турады: өз ара пайдалы ғәрезлилик, жеке жуўапкершилик, өз ара хәркетте жәрдем беріў, биргеликте жұмыс ислеў көнликпеси, топарда ислеў.

Әдебиятлар

1. Абдуллаев Ю.Н., Бушуй А.М. Коммуникативная методика обучения иностранным языкам и зарубежный педагогический опыт. - Учебное пособие. - Самарканд: Сам ГИИЯ, 2001, -С. 131.
2. Абдуллаев Ю.Н., Бушуй А.М. Язык и общество. -Т.: «Фан», 2002, -С. 370.
3. Жумашева Г.Х. Балаларға қарақалпақ тилин үйретиўде дидактикалық ойынлардан пайдаланыў. -Н.: «Билим», 2001, 60-б.
3. Жумашева Г.Х. Сущность психологической концепции общения на каракалпакском языке /Слово. Предложение. Текст: анализ языковой культуры: Матер.УШ международн.науч.-практ.конф. 22-июля 2015, Сборник научных трудов. – Краснодар: 2015, -С. 30-36.
4. Лернер И.Я. Дидактические основы методов обучения. –М.: Педагогика. 1981.
5. Скаткин М.Н. Проблемы современной дидактики. 2-е изд.: -М.: Педагогика. 1984.

РЕЗЮМЕ

Мақола қарақалпақ тилида болаларнинг муомаласини шакллантириш муаммосига бағишланған. Мақолада қарақалпақ халқни рухий дунёси, дунёқарашни ҳақида, болалар нутқи ва фикрлашларини ривожлантириш бошқа тилни иккинчи тил сифатида ўрганишда назарий ва услубий ишланмалар (қўлланмалар) зарурлиги ҳақида айтылады.

РЕЗЮМЕ

Статья посвящается проблеме формирования навыков общения детей на каракалпакском языке. В статье раскрывается необходимость разработки теоретических и методических основ обучения второму языку с опорой на национальную идеологию независимости, активизацию речевой и мыслительной деятельности детей.

SUMMARY

The article is devoted to the problem of formation of communication skills of children in the Karakalpak language. In the article the author emphasizes the necessity of development of theoretical and methodical bases of teaching the second language on the basis of national ideology of independence, development of speech and thinking activities of children.

УОШМАГАН ЁШЛАР ҚАТЛАМИНИ ЎРГАНИШДА ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ

Ш.К.Исмаилова – педагогика фанлари номзоди, доцент

Урганч давлат университети

Таянч сўзлар: уюлмаган ёшлар, ижтимоий фаоллик, ижтимоий-психологик тадқиқотлар, натижалар тизими, кенг жамоатчилик ҳамкорлиги

Ключевые слова: неорганизованная молодежь, развитие социальной активности, психологические исследования, факторы результативности исследования, забота общества.

Key words: unorganized youth, development of social activity, psychological research, factors of the study's results, wide community's care.

Бугунги кунда Ўзбекистонда ёшларга оид давлат сиёсати тизимли амалга оширилмоқда. Айниқса, Президентимиз Ш.М.Мирзиёев томонидан уюлмаган ёшлар муаммолари, уларни ижтимоийлаштириш, айниқса, ҳаётда ўз ўринларини топиб кетишларида Ўзбекистон Ёшлар иттифоқи, кенг жамоатчилик

олдига бир қатор долзарб вазифаларнинг қўйилиши масаланинг муҳимлигини белгилайди [1].

Бугунги глобаллашув даврида уюлмаган ёшлар онги ва тафаккурида оқилона ҳаёт кечирини, касб танлаш, ҳаётда ўз ўрнини топиш, эл-юрт, Ватан манфаатлари йўлида сидқидилдан хизмат қилиш,